

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
ELM VƏ TƏHSİL NAZİRLİYİ

Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyi

Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti (UNEC)

Təsdiq edirəm: _____

“İqtisadiyyat” kafedrasının
müdiri: i.ü.f.d., dos.S.İ.Hümbətova

BEYNƏLXALQ MÜNASİBƏTLƏR TARİXİ - 3
FƏNNİ ÜZRƏ İŞÇİ TƏDRİS PROQRAMI
(Syllabus)

I. Fənn haqqında məlumat

Fənnin kodu:	01084
Fənnin növü:	Məcburi
Tədris ili:	2025-2026
Fənnin tədris semestri:	Payız
Fakültə:	İqtisadiyyat
Tədris yükü:	45 saat (mühazirə/məşğələ-30/15)

III. Tələb olunan dərsliklər və dərs vəsaitləri

Əsas ədəbiyyat:

1. H.Ə.Əliyev. Müstəqilliyimiz əbədidir. I-XII kitablar.- B., 1996-2005.
2. H.Babaoğlu. Dünya siyasəti və beynəlxalq münasibətlər.-B., 2010
3. V.Abdullayev. Azərbaycan yeni diplomatiya məkanında.-B., 2000.
4. M.Abdullayev. Beynəlxalq münasibətlər tarixi. I-II hissə.-B., 2000.
5. M.Qasimov. Azərbaycanın xarici siyasəti.-B., 1997
6. A.N.Abbasbəyli. Beynəlxalq münasibətlər tarixi. Metodik vəsait.-B., 1999.
7. C.Kərimov, T.Kərimova Beynəlxalq münasibətlər və xarici siyasət.-B., 2013
8. M.Abdullayev Beynəlxalq münasibətlər tarixi.-B., 2003
8. M.Baxışov. Beynəlxalq münasibətlər tarixi.-B., 2004
9. Ə.Həsənov Müasir beynəlxalq münasibətlər və Azərbaycanın xarici siyasəti.-B., 2005
10. M.Qasimli Azərbaycan Respublikasının diplomatiya tarixi (1991-2003).-B., 2015
11. A.N.Abbasbəyli Dünya siyasəti (XX əsrin II yarısı-XXI əsrin əvvəlləri).-B., 2011
12. Armaoğlu Tahir. 20-ci Yüzyıl siyasi tarixi (1914-1980). Ankara, 1989.
13. Armaoğlu Tahir. 20-ci Yüzyıl siyasi tarixi (1980-1990). Ankara, 1991.
14. Kumkale Tahir. Tarihten günümüzdə türk-rus ilişkileri. İstanbul, 1997.
15. Ozey Ramazan. Dünya platformunda Türk dünyası. İstanbul, 1997.
16. Аббасбейли А., Аббасбейли Г. Гейдар Алиев и мировая политика. Б., 1997.
17. Алиев Г. На стыке тысячелетий. Б., 2001.
18. Бжезинский З. Великая шахматная доска. М., 1999.
19. Бжезинский З. Идеология и сила Советской политики. М., 1962
20. Бжезинский З. Между двух эпох. 1970.
21. Дипломатический словарь., т.1, М., 1971 (А-И)
22. Дипломатический словарь., т.1, М., Наука, 1984 (А-И)
23. Дипломатический словарь., т.2, М., 1971 (К-П)
24. Дипломатический словарь., т.3, М., 1971 (Р-Я)
25. История внешней политики СССР 1917-1975. М., 1976.
26. История дипломатии. Изд.2, ч.1, М.1959.
27. История дипломатии. Изд.2, ч.1, М.1979, Кн.2
28. Кеннан Д. Американская дипломатия. 1900-1950 гг. 1957.
29. Кеннан Д. Россия и Запад при Ленине и Сталине. 1961.
30. Шукюров И. Дипломатия мира. Б., 1997.
31. Киссинджер Г. Дипломатия. М., 1997.
32. Бжезинский З. Великая шахматная доска. М., 1998.
33. Goldgates J.M. Not whether but when: The US Decision to Enlarge NATO. Wash., 1999.
34. Gress D. The Weak of Postmodern Europe "Orbis", 2000, Winter.
35. "The History of Diplomacy" by Jeremy Black., 2010

Hər bir mövzu üzrə müəllimin müəhazirə mətnləri və təqdimatları elektron kabinetə yerləşdirilir. Hər bir mövzu ilə bağlı müəllim əlavə olaraq xüsusi ədəbiyyat təklif edə bilər.

IV. Fənnin təsviri

“Beynəlxalq münasibətlər tarixi 3” beynəlxalq münasibətlərin inkişafını, beynəlxalq hadisələrin yerini, vaxtını, səbəblərini və dövlətlərin siyasi fəaliyyətini öyrənir. “Beynəlxalq münasibətlər tarixi” eyni zamanda müasir beynəlxalq münasibətlərin inkişaf meyillərini, qlobal və regional problemləri öyrənir. “Beynəlxalq münasibətlər tarixi”nin öyrənilməsi Azərbaycan Respublikasının xarici siyasət fəaliyyəti üçün böyük əhəmiyyət kəsb edir.

Bəşəriyyət bugünkü beynəlxalq münasibətlər sistemini yaratmazdan əvvəl minillərlə davam edən çətin və keşməkeşli bir tarix yaşamışdır. İnsan cəmiyyətləri və birliklərinin sosial-siyasi

xarakterindən, insanların maddi və mənəvi tələblətindən asılı olaraq onlar arasında müxtəlif xarakterli münasibətlər cərəyan etmiş, müharibələr, qanlı döyüşlər yaşanmış, iri dövlətlər, imperiyalar qurulmuş, sonra da iflasa uğramışlar. Bütün bunlar “Beynəlxalq münasibətlər tarixi” fənnində geniş şəkildə şərh olunur.

Beynəlxalq münasibətlər tarixi-3 fənni İkinci Dünya Müharibəsinin bitməsi ilə başlayan Soyuq Müharibə, müharibə sonrası yenidən qurulma, koloniyalardan müstəqillik qazanma və qloballaşma proseslərinin necə formalaşdığını, ötən əsrin ikinci yarısında beynəlxalq münasibətlər sisteminə əsas təsir edən böhranları, diplomatik addımları, sülh razılaşmalarını və beynəlxalq təşkilatların beynəlxalq münasibətlərdə rolunu özündə birləşdirir.

Həmçinin müasir beynəlxalq münasibətlər sisteminin qurulmasının tarixi şərtlərini, müasir dövrdə beynəlxalq münasibətlərin xüsusiyyətlərini, 44 günlük şanlı zəfər tariximizin beynəlxalq münasibətlərdə mövqeyini özündə əks etdirir. Bütün bunlara kursun proqramı çərçivəsində yer ayrılmışdır. Kursun xronoloji çərçivəsi XX əsrin ikinci yarısından günümüze qədər olan dövrü əhatə edir.

V. Fənin məqsədi və vəzifələri

Gənc nəslin əsas aparıcı dəstələrindən biri olan tələbələrdə siyasət, siyasi münasibətlər və mənafeələr haqqında aydın təsəvvür yaratmaq, cəmiyyətin siyasi sisteminə daxil olan struktur elementləri haqqında onları məlumatlandırmaqdır. Bütövlükdə müasir dünyada dövlətlərarası münasibətlərdə baş verən proseslər haqqında tələbələrdə ümumi təsəvvür yaratmaqdır. Digər tərəfdən, müstəqil Azərbaycan Respublikasının xarici siyasət fəaliyyətinin əhəmiyyətini və müasir dövrdə cəmiyyətin həyatına beynəlxalq münasibətlərin təsirinin artmasını tələbələrin nəzərinə çatdırmaqdır. Eyni zamanda ayrı-ayrı dövlətlərin xarici siyasət fəaliyyətinin sistemli təhlilinə xüsusi diqqət yetirilir.

VI. Fənin tədris metodologiyası

Bu fənin tədrisi prosesində mühazirələrin oxunması, interaktiv müzakirələrin aparılması, komanda şəklində layihələrin icrası, quiz-lərin, debatların keçirilməsi, işgüzar oyunlar, xüsusi nümunələrin (case-study) öyrənilməsi, sərbəst işlərin yazılması və test tapşırıqların yerinə yetirilməsi kimi geniş çeşiddə tədris və təlim üsullarından istifadə edilir. Dərsdə keçiriləcək mövzular bir-birləri ilə əlaqəli olduğundan, tələbələrin işlənmiş mövzuları yenidən təkrar etməsi məqsədə uyğundur. Müəllimin təmin etdiyi təqdimat, mühazirə, kitab və ya test əsasında tələbələr fənn üzrə təhsilini təkmilləşdirir, yeni biliklərə sahib olur. Dərsi yaxşı izləməklə birlikdə, dərs xaricində də, tələbələrin əlaqəli mövzuları öz aralarında müzakirə etməsi ən effektiv üsullardan biridir. İstər keçmiş mövzular üzərində çalışarkən, istərsə də gələcək mövzuları hazırlayarkən, tələbələr ehtiyac duya biləcəyi əlavə məlumatları, əlaqədar internet ünvanlarını (beynəlxalq və yerli media mənbələri) həm dərsi tədris edən müəllimin köməyi ilə, həm də müstəqil təhlil şəklində əldə edə bilər. Həmçinin tələbələrə xarici və yerli ədəbiyyatda, kitablarda və ya iqtisadiyyat jurnallarında yer alan iqtisadi yenilikləri izləmələri tövsiyə edilməkdədir.

VII. Kursun nəticələri

“Beynəlxalq münasibətlər tarixi-3” fənninin tədrisi tələbə gənclərdə müasir beynəlxalq münasibətlər haqqında obyektiv təsəvvürün yaranmasına və onların vətənə məhəbbət ruhunda tərbiyəsinə yaxından kömək edəcəyi şübhəsizdir. Bu fənn vasitəsilə tələbələrin beynəlxalq münasibətlər tarixi üzrə geniş və dərinlən bilgi əldə edəcək, analitik düşünmə bacarıqlarını inkişaf etdirəcəklər.

Bilməlidirlər:

- Beynəlxalq münasibətlərin inkişafının vaxtını, səbəblərini və dövlətlərin siyasi fəaliyyətini öyrənir;
- “Beynəlxalq münasibətlər tarixi” müasir beynəlxalq münasibətlərin inkişaf meyillərinin qlobal və regional problemlərini öyrənir;
- Beynəlxalq münasibətlər tarixinin əsas hərəkətverici qüvvələri;
- Dünya siyasətini müəyyən edən böyük dövlətlərin etni-demoqrafik tərkibi;
- Soyuq Müharibə və həmçinin müharibədən sonrakı dövrdə beynəlxalq münasibətlərin inkişaf xüsusiyyətlərini;
- Müasir dünya siyasətində beynəlxalq təşkilatların rolunu;
- Beynəlxalq münaqişələrin qarşısının alınmasında “Azərbaycan multikulturalizmi” modelinin əhəmiyyəti və imkanlarını;
- Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq münasibətlər sistemində mövqeyini.

VIII. Prerekvizitlər:

Bu fənn müstəqil olduğu üçün fənnin tədrisindən öncədən və sonra tədris olunacaq fənnlər bir-birini təkrarlamır və üst-üstə düşmür.

IX. Fənni mühazirə mövzuları:

Fənn 45 saat olmaqla 12 mühazirə mövzusunun ibarətidir.

1. Mövzu 1. XX əsrin 50-60-cı illərində beynəlxalq münasibətlər
2. Mövzu 2. Müstəmləkə sisteminin dağılması dövründə beynəlxalq vəziyyət. Bloklara qoşulmamaq hərəkəti
3. Mövzu 3. XX əsrin 70-80-ci illərində beynəlxalq münasibətlərin inkişafı. Tərk silah uğrunda mübarizə.
4. Mövzu 4. Dünya sosializm sisteminin dağılması. Avropada yeni beynəlxalq münasibətlər sisteminin formalaşması
5. Mövzu 5. Şərqi Avropada demokratik hərəkətin güclənməsi
6. Mövzu 6. XX əsrin sonu – XXI əsrin əvvəllərində Yaxın Şərq beynəlxalq münasibətlər sistemində.
7. Mövzu 7. XX əsrin sonu – XXI əsrin əvvəllərində beynəlxalq vəziyyət. Uzaq Şərqdə beynəlxalq münasibətlər.
8. Mövzu 8. Müasir dünya siyasətində beynəlxalq təşkilatların rolu
9. Mövzu 9. Beynəlxalq münasibətlərdə münaqişələr
10. Mövzu 10. Dünya siyasəti və beynəlxalq hüquq
11. Mövzu 11. ABŞ və Avropa müasir beynəlxalq münasibətlər sistemində
12. Mövzu 12. Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq münasibətlərdə iştirakı

X. Fənnin mühazirə mətnləri

Fənnin bütün mövzuları üzrə mühazirə mətnləri, müzakirə sualları və tapşırıqlar, habelə müxtəlif növ məşğələ materialları elektron formatda Universitetin saytında “Virtual universitet” bölməsində yerləşdirilir.

XI. Mövzuların məzmunu və tədris-tematik bölgüsü

s/s	Mövzuların adı	Mövzunun əsas məzmunu	Saat	Mühazirə tarixi
1	XX əsrin 50-60-cı illərində beynəlxalq münasibətlər	50-ci illərdə Avropada beynəlxalq münasibətlər. Uzaq Şərqdə beynəlxalq münasibətlər. Koreya müharibəsi. 50-ci illərdə böyük dövlətlərin İran siyasəti. Misirdə milli-azadlıq hərəkatı. Süveyş böhranı. 60-cı illərdə Ərəb-İsrail müharibəsi. Kuba inqilabı və onun beynəlxalq münasibətlərə təsiri	2	
2	Müstəmləkə sisteminin dağılması dövründə beynəlxalq vəziyyət. Bloklara qoşulmamaq hərəkatı	Dünya müstəmləkə sisteminin iflası. Üçüncü dünya ölkələrində milli azadlıq hərəkatları. Hindistan-Pakistan münaqişəsinin əsasının qoyulması. Pakistan dövlətinin təşkili. SSRİ və ABŞ-ın Latın Amerikasını ölkələri ilə münasibətləri. Bloklara qoşulmamaq hərəkatı. BMT-nin milli-azadlıq hərəkatlarını dəstəkləməsi. C.Nehru planı	2	
3	XX əsrin 70-80-ci illərində beynəlxalq münasibətlərin inkişafı. Tərksilah uğrunda mübarizə.	Sovet-ABŞ münasibətləri 70-ci illərdə. Əfqanıstan sindromu. Sovet və ABŞ münasibətləri. Avropa təhlükəsizlik və əməkdaşlıq müşavirəsinin çağırılması (ATƏM-in yaranması). İran-İraq müharibəsi. 70-80-ci illərin tərksilah problemləri	4	
4	Dünya sosializm sisteminin dağılması. Avropada yeni beynəlxalq münasibətlər sisteminin formalaşması	Şərq blokuna daxil olan ölkələrin qarşılıqlı münasibətləri. XX əsrin 80-ci illərinin ortalarında Sovet İttifaqı iqtisadi, sosial və siyasi böhran ərəfəsində. Şərqi Avropa ölkələrində kommunist rejimlərinin dağılması. Varşava paktı və QİYŞ-in buraxılması. Almaniyanın birləşməsi. Kosova münaqişəsi beynəlxalq münasibətlər sistemində	2	
5	Şərqi Avropada demokratik hərəkatın güclənməsi	Şərqi Avropada demokratik hərəkatın inkişafı. SSRİ-də mərkəzdənqaçma qüvvələrin güclənməsi. Milli münaqişə ocaqlarını yaranması. Yuqoslaviya və Çexoslovakiyanın dağılması. Avropada yeni beynəlxalq münasibətlər. Paris Xartiyasının qəbulu. Soyuq müharibənin başa çatması. Balkan böhranı. Böhranın beynəlxalq nəticələri.	2	
6	XX əsrin sonu –XXI əsrin əvvəllərində Yaxın Şərq beynəlxalq münasibətlər sistemində.	Körfəz müharibəsi. BMT bayrağı altında beynəlxalq qüvvələrin İraqa daxil olması. XX əsrin 90-cı illərində İranın xarici siyasəti. XXI əsrin əvvəllərində ABŞ-İraq müharibəsi və beynəlxalq nəticələri. İsrail-Fələstin münaqişəsi XX əsrin sonu-XXI əsrin əvvəllərində. ABŞ-ın Əfqanıstanda antiterror kompaniyası və dünya dövlətlərinin münasibəti. 2001-ci ilin oktyabrın 7-də ABŞ və İngiltərə Əfqanıstana qarşı hərbi əməliyyatları	2	
7	XX əsrin sonu – XXI əsrin əvvəllərində beynəlxalq vəziyyət. Uzaq Şərqdə beynəlxalq münasibətlər	Uzaq Şərqdə beynəlxalq münasibətlərin mənzərəsi yeni dövrdə. ABŞ Cənubi Koreya münasibətlərinin beynəlxalq vəziyyətə təsiri. Cənubi Koreya və Yaponiya arasında ərazi mübahisəsi. Soyuq müharibənin başa çatmasından sonra rus-çin münasibətləri. Hindistan-Pakistan münasibətlərinin yeni mərhələsi. XX-XXI əsrlərdə beynəlxalq münasibətlərin əsas cəhətləri.	2	

8	Müasir dünya siyasətində beynəlxalq təşkilatların rolu	Beynəlxalq təşkilatların mahiyyəti və tipologiyası. Beynəlxalq təşkilatların strukturu və üzvlük. BMT və müasir dünya siyasəti. Regional təşkilatların müasir dünya siyasətində əhəmiyyəti. İqtisadi və sosial təşkilatlar müasir dünya siyasətində. Müasir dünya siyasətinin formalaşmasında qeyri-hökumət təşkilatlarının rolu. ASEAN və ASİƏT-in fəaliyyəti	4	
9	Beynəlxalq münasibətlərdə münaqişələr	Beynəlxalq münaqişələrin mahiyyəti. Beynəlxalq münaqişələrin tipologiyası. Beynəlxalq münaqişələrin təsnifatı. Regional münaqişələr. Beynəlxalq münaqişələrin qarşısının alınmasında “Azərbaycan multikulturalizmi” modelinin əhəmiyyəti və imkanları. Beynəlxalq münaqişələrin beynəlxalq münasibətlərə təsiri.	2	
10	Dünya siyasəti və beynəlxalq hüquq	Beynəlxalq münasibətlər, beynəlxalq siyasət və dünya siyasəti anlayışlarının qarşılıqlı əlaqəsi. Dünya siyasəti və dünya iqtisadiyyatı qloballaşma şəraitində. Beynəlxalq münasibətlərdə siyasət və hüquq. Beynəlxalq hüquq – sosial institut kimi. Beynəlxalq hüququn norma və prinsipləri. Beynəlxalq hüququn əsasları. Beynəlxalq adətlər.	2	
11	ABŞ və Avropa müasir beynəlxalq münasibətlər sistemində	Beynəlxalq əlaqələrin Avropa ölçüsü. ABŞ-ın dünya mövqeləri. Avropa geostrategiyası müasir dövrdə. Avropa inteqrasiyasının tarixi kökləri. Avropa Qonşuluq Siyasəti. Şərq Tərəfdaşlığı. Avropa İttifaqının Şərqə doğru genişlənmə siyasəti. Yerin əsas ticarət dövləti. Qərb zonası Avropanın əsas sabit yeri kimi.	2	
12	Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq münasibətlərdə iştirakı	Azərbaycanın müstəqilliyinin elan edilməsi və beynəlxalq münasibətlərə inteqrasiyası. Azərbaycanın dünya dövlətləri tərəfindən diplomatik münasibətlərin qurulması. Azərbaycanın beynəlxalq və iqtisadi təşkilatlara üzv olması. Ermənistanın Azərbaycana təcavüzü və beynəlxalq aləmin münasibəti. Cənubi Qafqazla bağlı qlobal layihələr. “Əsrin müqaviləsi”. Azərbaycanın beynəlxalq mövqeyinin güclənməsi. İkinci Qarabağ müharibəsi. Azərbaycan torpaqlarının işğaldan azad edilməsi. Azərbaycanın şanlı zəfər tarixinin beynəlxalq münasibətlərə təsirinin təhlili.	4	
	Yekun:			
		Final imtahanı		

SEMİNAR-MƏŞĞƏLƏLƏR: HAZIRLIQ VƏ OİYMƏTLƏNDİRMƏ

Seminar-məşğələ dərslərində tələbə öz fikirlərini məntiqi ardıcılıqla ifadə və izah etməyi, habelə arqumentlərlə əsaslandırmağı bacarmalıdır. Buna nail olmaq üçün tələbə:

- 1) Seminar məşğələsinin hər bir mövzusu üzrə müzakirəyə çıxarılan suallarla diqqətlə tanış olmalı;
- 2) Müvafiq mühazirə materiallarını diqqətlə öyrənməli;
- 3) Mövzu üzrə tövsiyə edilən ədəbiyyatı oxumalı və öyrənməli;

- 4) Seminar məşğələsində müzakirəyə çıxarılan hər bir sual üzrə qısa çıxış hazırlamalı;
- 5) Mövzu üzrə verilən praktik tapşırıqlar və məsələləri yerinə yetirməklə praktik bacarıqlara yiyələnməlidir.

DƏRSƏ DAVAMIYYƏT

Təhsilalanlara 75%-lik davamiyyət limiti tətbiq edilir. Davamiyyət limiti üzrə yuvarlaqlaşdırma (7,5 q/b - 8 q/b) tətbiq edilmir. Fənn üzrə bu həddi aşanlar həmin fənn üzrə aralıq qiymətləndirməyə (sessiya imtahanına) buraxılmır. Davamiyyət limitini aşmayan əyani təhsilalanlar üçün həmin fənn üzrə davamiyyətə görə bal verilmir.

FƏNN ÜZRƏ QIYMƏTLƏNDİRMƏ (Əyani təhsilalma forması üzrə)

UNEC-də bakalavriat səviyyəsində təhsilin bütün illəri üzrə fənlərin attestasiyası hər biri 50 bal formalaşdıran cari və aralıq qiymətləndirmə (toplam 100 bal) əsasında həyata keçirilir. Cari qiymətləndirmə bakalavrların bilik və bacarıqlarının semestr ərzində qiymətləndirilməsi, aralıq qiymətləndirmə isə imtahan sessiyası zamanı həyata keçirilən qiymətləndirmədir.

Cari qiymətləndirmə üzrə 50 bal bakalavrların semestr ərzində topladıqları **aktivlik və ara qiymətləndirmə** ballarının cəmlənməsi ilə formalaşır. Aktivlik balı hər bir fənn üzrə semestr ərzində maksimal 20 bal ola bilər və bu bal tədrisi mühazirə və seminar dərsləri ilə həyata keçirilən fənlərdə seminar dərslərində alınan ballar əsasında fənlərin tədris növünə uyğun olaraq formalaşır. Seminar dərslərində və praktik məşğələlərdə qiymətləndirmə 10 ballıq şkala əsasında həyata keçirilir və həmin ballar EDUMAN sistemində aşağıdakı nisbətlərdə hesaba alınır:

- 10 bal = 5 bal
- 9 bal = 4,5 bal
  - 8 bal = 4 bal
  - 7 bal = 3, 5 bal
  - 6 bal = 3 bal
  - 5 bal = 2,5 bal
  - 4 bal = 2 bal
  - 3 bal = 1,5 bal
  - 2 bal = 1 bal
  - 1 bal = 0,5 bal

Qeyd: fənnin tədris növü mühazirə, seminar və laboratoriya olduğu zaman seminar dərsi üzrə bal nisbəti EDUMAN sistemində 10 bal = 2,5 bal nisbətində uyğun hesaba alınır:

Seminar dərslərində (qabiliyyət tələb edən fənlər istisna olmaqla) alınan ballar əsasında formalaşan yekun aktivlik balı aşağıdakı düsturla müəyyən edilir:

$$B = (((b1+b2+b3+...+bn)/s)*m)/10$$

Burada,

- B - yekun aktivlik balı;
- b - seminar dərslərində alınan müxtəlif ballar;
- s - semestr ərzində verilən cavabların sayı;
- m - aktivlik balına ayrılan maksimal bal;
- 10 - bir seminar dərslərində toplanan maksimal baldır.

Bakalavrlar semestr ərzində cəmi 4 dəfə, hər dəfə isə 10 bal aldığı halda maksimal aktivlik balını - 20 balı toplamış olur. Bu halda nəticə sistemdə $((10+10+10+10)/4)*20)/10 = 20$ olaraq hesaba alınır.

Maksimal bal toplaya bilməyənlər isə istədiyi halda 5-ci, 6-cı, 7-ci və s. dəfə cavab verməklə aktivlik balı toplaya bilərlər. Bu zaman müəllim ilkin olaraq həmin qrupda ümumilikdə 4 dəfə cavab verməyənlərdən başlamaqla növbəlilik prinsipi əsasında bakalavrların cavab verməsi üçün imkan yaradır.

Bakalavrlar semestr ərzində seminar dərində 4 dəfədən az cavab verdiyi halda çatışmayan cavab sayı sistem tərəfindən “0” bal olmaqla nəzərə alınır. Məsələn, əgər hər hansı təhsilalan bir fənn üzrə semestr ərzində cəmi 2 dəfə seminar dərində cavab verib və hər dəfə 10 bal aldığı halda onun yekun aktivlik balı hesablanan zaman həmin təhsilalanın nəticəsi $((10+10+0+0)/4)*20/10$ kimi hesablanır. Seminar dərində ümumiyyətlə balı olmayan tələbənin aktivlik balı isə “0” bal hesab edilir.

Semestr ərzində təhsilalanların hər bir fənn üzrə topladığı nəticə tam olmadığı halda semestrin sonunda sistem tərəfindən adi riyazi qaydada həmin nəticələr yuvarlaqlaşdırılır (məs. 6,5 bal – 7 bal kimi nəzərə alınır).

Ara qiymətləndirmə. Hər bir fənn üzrə semestr ərzində maksimal 30 bal formalaşdıran və ilk 7 tədris həftəsi ərzində keçilmiş mövzular üzrə (7-ci həftə də daxil olmaqla) aparılan qiymətləndirmədir. Ara qiymətləndirmə mərkəzləşdirilmiş qaydada test və ya yazılı üsuldə 8-ci və 9-cu tədris həftələri ərzində keçirilir və təhsilalanlara həmin dövrə qədər mühazirəsi tamamlanmayan mövzu üzrə test və ya yazılı cavablandırılan sual təqdim edilmir. Fənlər üzrə (alt qrup fənləri də daxil olmaqla) ara qiymətləndirmə tədris prosesi dayandırılmadan bakalavriat səviyyəsində əks dərəcə növbələrində, magistratura səviyyəsində isə cədvəl üzrə dərəcə olmayan günlərdə, zərurət yarandığı halda isə şənbə günlərində keçirilir. Şənbə günləri ara qiymətləndirmə ilə əlaqədar əmək fəaliyyəti göstərən əməkdaşlara onların istəklərinə uyğun olaraq ara qiymətləndirmənin keçirildiyi təqvim ayı ərzində əlavə istirahət günü - “əvəzgün” verilir.

Ara qiymətləndirmənin cədvəli bir fənn - bir gün prinsipinə əsaslanmaqla ardıcıl günlər üzrə tərtib olunur və 6-cı tədris həftəsinin sonuna qədər UNEC-in saytında elan edilir.

Test üsulunda keçirilən ara qiymətləndirmə zamanı hər bir fənn üzrə təhsilalanlara 30 test təqdim olunur. Testlərin hər biri 1 balla qiymətləndirilir və səhv cavablandırılmış testlər düz cavablara təsir etmir. Yazılı üsulunda keçirilən ara qiymətləndirmə zamanı isə hər bir fənn üzrə təhsilalanlara 3 sual təqdim olunur. Bu qiymətləndirmə zamanı hər bir təhsilalana fənlərin xüsusiyyəti nəzərə alınmaqla müxtəlif vaxt müddətləri verilir. Bu vaxt müddətləri UNEC Elmi Şurasının qərarı ilə müəyyən edilir.

Ara qiymətləndirmə üzrə üzrlü imtahanları (habelə olduğu halda texniki problem yaranmış imtahanlar) 11-ci tədris həftəsi ərzində eyni qaydada ardıcıl günlərdə keçirilir.

Qabiliyyət tələb edən fənlər üzrə ara qiymətləndirmə semestr ərzində yerinə yetirilən və hər biri 5 bal üzərindən qiymətləndirilən 6 fərdi işin (hər ay ərzində 2 iş olmaqla) qiymətləndirilməsi əsasında təmin olunur.

Fənlər üzrə ara qiymətləndirmə onların tədrisi formasından (əyani, hibrid və ya online) asılı olmayaraq universitetin imtahan zallarında və ya bu məqsədlə müəyyən edilən auditoriyalarda test, qarışıq və ya yazılı üsullardan birinin istifadə edilməsi ilə keçirilir. Bu qiymətləndirmə üzrə nəticələr kağız formasında arxivləşdirilir.

Bakalavriat və magistratura səviyyələri üzrə təhsilalanlara 75%-lik davamiyyət limiti tətbiq edilir. Fənn üzrə bu həddi aşanlar həmin fənn üzrə aralıq qiymətləndirməyə (sessiya imtahanına) buraxılmır. Davamiyyət limitini aşmayan əyani təhsilalanlar üçün həmin fənn üzrə davamiyyətə görə bal verilmir. Qiyabi təhsilalma forması üzrə isə davamiyyət səviyyəsindən asılı olaraq maksimum 10 bal verilir.

Aralıq qiymətləndirmə. Test, yazılı, qarışıq, şifahi və ya qabiliyyət imtahanı üsullarından biri ilə hər semestrin sonunda keçirilən sessiya imtahanıdır. Bu imtahanlarda təhsilalanların qiymətləndirilməsi 50 bal üzərindən hər bir imtahan üsulu üzrə müəyyən edilən qaydada həyata keçirilir.

Aralıq qiymətləndirmə semestr ərzində keçilmiş bütün mövzular üzrə tərtib edilən testlər, yazılı və ya şifahi imtahan sualları (qabiliyyət tələb edən fənlər istisna olmaqla) əsasında həyata keçirilir. Bu qiymətləndirmənin cədvəli imtahanlar arasında minimum 2 gün fasilə verilməklə tərtib olunur. İmtahan cədvəli 13-cü tədris həftəsində UNEC-in saytında elan edilir.

Test üsulunda keçirilən aralıq qiymətləndirmə zamanı hər bir fənn üzrə təhsilalanlara 50 test təqdim olunur. Testlərin hər biri 1 balla qiymətləndirilir və səhv cavablandırılmış testlər düz cavablara təsir etmir. Yazılı üsulunda (qabiliyyət tələb edən fənlər istisna olmaqla) keçirilən aralıq qiymətləndirmə zamanı isə hər bir fənn üzrə təhsilalanlara 5 sual təqdim olunur. Bu qiymətləndirmə zamanı hər bir təhsilalana fənlərin xüsusiyyəti nəzərə alınmaqla müxtəlif vaxt müddətləri verilir. Bu vaxt müddətləri UNEC Elmi Şurasının qərarı ilə müəyyən edilir.

Aralıq qiymətləndirmə üzrə üzrlü imtahanları (texniki problem yaranmış imtahanlar da daxil olmaqla) sessiya bitdikdən sonra eyni qaydada ardıcıl günlər ərzində keçirilir.

Fənlərin tədrisi formasından (əyani, hibrid və ya online) asılı olmayaraq bütün imtahanlar universitetin imtahan zallarında və ya bu məqsədlə müəyyən edilən auditoriyalarda test, qarışıq, yazılı, şifahi və ya qabiliyyət imtahanı üsullarından birinin istifadə edilməsi ilə keçirilir. Bu qiymətləndirmə üzrə nəticələr kağız formasında arxivləşdirilir.

Cari və aralıq qiymətləndirmə. Tədrisi mühazirə və seminar dərslərindən ibarət olmaqla həyata keçirilən fənlərdə cari qiymətləndirmə üzrə 50 balın 20 balı aktivlik balı hesabına (10 bal = 5 bal nisbətində seminar dərslərində toplanan bal), 30 balı isə ara qiymətləndirmə əsasında təmin edilir. Aralıq qiymətləndirmə üzrə 50 bal - test və ya yazılı üsulda keçirilən sessiya imtahanı əsasında formalaşır.

İMTAHAN VƏ İMTAHANA QƏDƏR TOPLANAN BALLAR ƏSASINDA SEMESTR NƏTİCƏSİNƏ GÖRƏ QIYMƏTLƏNDİRMƏ

91-100 bal	əla	A
81-90 bal	çox yaxşı	B
71-80 bal	yaxşı	C
61-70 bal	kafi	D
51-60 bal	qənaətbəxş	E
51 baldan aşağı	qeyri-kafi	F

QEYD: İmtahanda minimum 17 bal toplanmasa, imtahana qədər yığılan ballar toplanmayacaq.